

Vragen en antwoorden van de AVL Stuurgroep over de visie over de lerarenopleiding

Luc Sels, 1 mei 2017

1. Hervorming van de lerarenopleiding

De Vlaamse Regering gaf vorig jaar een aanzet tot de hervorming van de lerarenopleidingen. De universiteiten zullen vanaf 2019 educatieve masters inrichten, waarin domeinstudie en lerarenopleiding worden geïntegreerd. Het kabinet werkt aan een ontwerp van decreet waarin zowel een educatieve master van 90 studiepunten, als één van 120 studiepunten, als een zelfstandige Manama van 60 studiepunten een plaats krijgen. Vindt u het wenselijk dat deze drie varianten naast elkaar bestaan? Zo ja, waarom? Zo nee, welke variant(en) geniet(en) uw voorkeur?

Als lid van het bestuurscomité van AVL heb ik de voorbij jaren de discussie rond de hervorming van de lerarenopleiding en in het bijzonder de voorstellen rond de invoering van educatieve masters op de voet gevolgd. Met genoegen heb ik kunnen vaststellen dat heel wat betrokkenen bij de lerarenopleiding van de KU Leuven aan een consensus gewerkt hebben rond de invoering van educatieve masters, met een evenwichtig aandeel voor de vorming in een discipline en voor de opleiding tot leraar. De beide onderdelen op een academisch masterniveau realiseren vraagt voldoende ruimte en kan mijns inziens best gerealiseerd worden in een tweejarig mastertraject van 120 studiepunten. Op die manier kunnen we, aansluitend bij internationale tendensen, een sterke en volwaardige lerarenopleiding uitbouwen, die mensen kwaliteitsvol voorbereidt op het leraarschap. Goede leraars hebben immers competenties op diverse vlakken: inhoudelijke vak kennis, kennis en vaardigheden in de vakdidactiek, brede pedagogische en onderwijskundige inzichten en vakoverschrijdende competenties zoals klasmanagement, het omgaan met diversiteit in het onderwijs en het werken binnen een team en de bredere context van de school. Een leraar op masterniveau kan ook op een wetenschappelijke wijze bijdragen aan vakdidactische vernieuwing. Het naast elkaar organiseren van verschillende varianten lijkt me dus niet wenselijk. Ik pleit voor een gemeenschappelijk model van de educatieve master, met een min of meer gelijke omvang, en met vrijheidsmarges voor elke opleiding om daar een specifieke invulling aan te geven.

Ik besef ten volle dat dit voor een aantal studierichtingen met een 1-jarige master, waar momenteel een indaling van enkele componenten van de specifieke lerarenopleiding mogelijk is, een beperkte studieduurverlenging inhoudt, maar een degelijke lerarenopleiding kan dit verdragen. Het is immers ontzettend belangrijk dat leraars, zeker in de laatste jaren van het secundair onderwijs, zich aan jongeren kunnen presenteren als vakspecialisten, die sterk getraind zijn in hun vakdidactieken, gebaseerd op een stevige algemeen pedagogische vorming.

We moeten wel voldoende flexibiliteit voorzien in de wijze waarop studenten het traject tot leraar kunnen volgen. De meerwaarde van de educatieve master van 120 studiepunten is dat studenten na hun bacheloropleiding een gerichte en positieve keuze kunnen maken voor het leraarschap gekoppeld aan een bepaalde discipline. Andere studenten zullen evenwel blijven kiezen om eerst een domeinmaster in een bepaalde discipline te behalen, en moeten nadien via verkorte trajecten (60 studiepunten) een academische lerarenopleiding kunnen afwerken. Hetzelfde geldt voor ex-

studenten die na een loopbaan in een andere sector dan het onderwijs, alsnog een lerarenopleiding willen volgen. Ik denk niet dat een manama, een voorstel dat nu circuleert op de kabinetten, daarvoor een goede optie is. Een volwaardig alternatief bestaat uit het voorzien in verkorte trajecten, op maat van de verschillende disciplines en met voldoende ruimte voor afstemming op eerder gevolgde opleidingen of op beroepservaringen. Voor de concrete invulling van zulke verkorte masteropleidingen zijn de voorstellen onlangs uitgewerkt door STURA voor een mastertraject van 60 studiepunten trouwens erg inspirerend. Op deze voorstellen kunnen we verder werken. Deze verkorte trajecten, in het bijzonder deze gericht op zij-instromers vanuit andere sectoren, kunnen we als KU Leuven zeer kwaliteitsvol inrichten door gebruik te maken van de expertise die voor deze doelgroep is opgebouwd door de centra voor volwassenenonderwijs waarmee we onder impuls van de School of Education en AVL een consortium hebben gevormd.

2. Aantrekkelijkheid van de lerarenopleiding

De maatschappij, en bij uitbreiding de universiteit, is gebaat bij goed opgeleide en gemotiveerde leerkrachten, die leerlingen in het secundair onderwijs kunnen boeien voor hun wetenschapsdiscipline. Maar in Vlaanderen vinden steeds minder masters de weg naar de lerarenopleidingen. Hoe kan de universiteit de educatieve masteropleidingen aantrekkelijker maken voor jongeren?

Het lerarenberoep aantrekkelijk maken is een opdracht voor de hele maatschappij en in het bijzonder voor iedereen die betrokken is bij het loopbaandebat van de leraar. Leerkrachten zelf die gemotiveerd zijn om te werken met jonge mensen, gepassioneerd bezig zijn met hun vak, en dat ook uitstralen, zijn wellicht de beste reclame voor het vak van leraar. Het beroep van leraar verdient ook meer maatschappelijke waardering, net omdat leraren niet enkel instaan voor de vakinhoudelijke vorming van hun studenten, maar ook een grote verantwoordelijkheid dragen in het laten opgroeien van jongeren tot kritisch denkende burgers in een hyperdiverse samenleving. De maatschappelijke uitdagingen waarvoor de leerkrachten staan zijn groot. Denk maar aan fenomenen als (cyber)pesten, discriminatie en radicalisering. De leerlingenpopulatie is heel divers en leerlingen en ouders vragen onderwijs en zorg die aangepast zijn aan hun noden. De leraar speelt een cruciale rol in het in goede banen leiden van deze ontwikkelingen.

Eén van de manieren om het beroep van leraar aantrekkelijker te maken is zorgen voor sterke en kwaliteitsvolle initiële lerarenopleidingen. De universiteit kan hieraan dus een zeer belangrijke bijdrage leveren door de nieuw op te richten educatieve masters. Een volwaardige plaats aan de universiteit voor een 'leraar in spe' – je studeert voor leraar in een discipline – zal ongetwijfeld zorgen voor een sterk toegenomen interesse van geëngageerde jongeren in een loopbaan als leraar. De kwaliteit en het niveau van de lerarenopleiding kleuren mee het beeld dat jonge mensen hebben van het beroep van leraar. Daarom is het van belang dat in de academische lerarenopleiding, naast een volwaardige opleiding in hun eigen wetenschapsdiscipline, een goed evenwicht gevonden wordt tussen algemene pedagogische vorming, vakdidactiek en praktijkstage. De educatieve masters kunnen deze integratie van theorie en praktijk ten volle waarmaken en jongeren beter voorbereiden op hun werk in de school. Tevens is het waardevol dat we studenten voorbereiden om te werken in de school als een professionele, multidisciplinaire en lerende gemeenschap waarin elk zijn eigen expertise kan inbrengen en waarin men kan samenwerken en van elkaar kan leren.

Door als universiteit flexibiliteit te bieden in de leerwegen en de opleidingstrajecten in de lerarenopleiding kan men mensen op verschillende momenten in hun traject aanspreken om de lerarenopleiding te volgen: na de bacheloropleiding, na de masteropleiding en na een aantal jaren beroepservaring. Ook het laten doorlopen van de lerarenopleiding in ondersteuning voor startende leraren (bv. in de vorm van coaching of mentorschap) en in duurzame professionele ontwikkeling van leraren tijdens hun loopbaan, zou een troef kunnen zijn.

3. Hervorming van het secundair onderwijs

De Vlaamse Regering bereikte enkele maanden geleden een akkoord over de hervorming van het secundair onderwijs (SO). In het SO zullen studierichtingen gegroepeerd worden in 8 studiedomeinen. Naar aanleiding daarvan zullen de bekwaamheidsbewijzen van leraren herzien worden. Sommigen pleiten voor leraren die breed inzetbaar zijn en opgeleid werden in een domein of cluster, eerder dan gespecialiseerd in één of twee concrete vakken. Wat is uw standpunt hierover?

Mijn standpunt hierover is genuanceerd. Uiteraard kunnen we ons perfect inleven in de rol van een directeur die maar wat graag leraars zou willen recrutereren die expert zijn in heel veel en daarenboven ook nog eens zeer inspirerend lesgeven. Maar het vormen van een 'leraar in verschillende studiedomeinen binnen een cluster' lijkt niet erg realistisch. Het opbouwen van meesterexpertise vergt steeds een systematisch opgebouwde en onderzoeksgebaseerde leerlijn [zie programma: De ambitie van onderzoeksgedreven onderwijs]. Vanuit deze expertise voor de klas staan, is een onmiskenbaar voordeel. Daarom vind ik het essentieel dat een leraar op masterniveau opgeleid is in één of misschien twee disciplines en er aansluitend vakdidactisch in is gevormd. Dat sluit niet uit dat een leraar ook onderwijsopdrachten kan opnemen in andere disciplines. Maar dat bij voorkeur na een aangepaste bijkomende inhoudelijke en vakdidactische vorming [zie programma: Levenslang leren, een nieuwe werf].

Het inrichten van het secundair onderwijs in studiedomeinen vind ik wel een prima aanleiding om onze leraren in spe al tijdens hun opleiding te laten kennismaken met onderwijs in de verschillende naburige disciplines. In mijn programma breek ik een lans voor interdisciplinariteit, opgebouwd vanuit disciplinaire expertise [Interdisciplinariteit, de brug tussen de opleidingen]. Ook in de scholen van morgen hebben we best aandacht voor vakoverstijgende en integrerende onderwerpen, en daar moeten ook de leerkrachten klaar voor zijn.

4. Financiering

De lerarenopleiding wordt structureel ondergefinancierd, onder meer omdat de helft van het programma bestaat uit praktijk met een intensieve individuele begeleiding. Nu financiert de overheid de lerarenopleiding vanuit een afzonderlijke enveloppe. Na de hervorming van de lerarenopleiding in 2019, zal deze enveloppe geïntegreerd worden in de basisfinanciering. Hoe wilt u de onderfinanciering van de lerarenopleidingen van de KU Leuven wegwerken (ook rekening houdend met de integratie van de CVO-opleidingen)?

Het opleiden van goede leraren is een maatschappelijke prioriteit en ik zal dan ook zeer sterk pleiten voor een volwaardige financiering voor de lerarenopleiding, ook in disciplines met relatief lage

studentenaantallen. Hierin dient de overheid verantwoordelijkheid te nemen, maar ook de universiteit.

Aan de KU Leuven financieren we doorgaans onze opleidingen niet rechtstreeks, maar via allocaties aan groepen, faculteiten en departementen. De SLO's vormen hierop een uitzondering. Maar de financiering die op dit moment vanuit een afzonderlijke enveloppe is voorzien, is onvoldoende en volstaat alleen maar voor het aanwerven van praktijklectoren en een minimale ondersteuning van de werking. Bijkomende financiering, onder meer voor de aanstelling van vakdidactici, wordt voorzien door de betrokken faculteiten en departementen. Deze anomalie kan niet overeind blijven eens de educatieve masters zijn opgericht. Op dat moment moet er een gelijkschakeling komen van deze opleidingen met de andere opleidingen. Bovendien zullen we rekening moeten houden met de bijzondere kenmerken van een lerarenopleiding, onder meer met de nood aan intensieve individuele begeleiding van de studenten tijdens hun stages.

Ik wil me mee inzetten om adequate financiering van de lerarenopleiding te realiseren.

5. Wetenschappelijk onderzoek

Heel wat vakdidactici aan onze universiteit combineren vakdidactisch onderzoek met onderzoek in hun wetenschapsdiscipline. Hoe kunnen onderzoekers meer mogelijkheden krijgen om te investeren in vakdidactisch onderzoek? Hoe kan dit onderzoek meer zichtbaarheid en erkenning krijgen?

Al veel te lang heeft de KU Leuven alleen maar lippendienst bewezen aan het stimuleren van vakdidactisch onderzoek. Toenmalig rectorkandidaat Rik Torfs schreef in 2013 in zijn antwoord op de vragen van AVL het volgende: "Een herverdeling van de onderzoeksmiddelen moet ook toelaten aparte ruimte te voorzien voor (vak)didactisch georiënteerd onderzoek naar het model van de OT- of IDO-financiering. Er moet ook meer ruimte en waardering komen voor verschillende soorten van onderzoek, eigen aan lerarenopleidingen: fundamenteel onderzoek, maar ook actiegericht onderzoek en implementatieonderzoek en dit niet alleen bij projectaanvragen maar ook bij de beoordeling van dossiers van het academisch personeel van de lerarenopleidingen. Het ideaal moet minstens zijn dat iedere SLO op elk moment een (of meerdere) onderzoekslijnen kan ontwikkelen."

Dat is niet gerealiseerd. De sinds mensenheugenis voorzien middelen voor vakdidactische impulsfinancieringsprojecten zijn er voorlopig nog wel, maar slechts voor de komende twee jaar. Bovendien zijn de hervormingen van de financieringskanalen van het BOF nefast geweest voor het onderzoek van de vakdidactici. Dit onderzoek is per definitie interdisciplinair tussen het vak en de pedagogische wetenschappen, en floreert het meest wanneer domeinspecialisten en onderwijskundigen samenwerken. Maar het vormen van geschikte interdisciplinaire teams wordt sterk bemoeilijkt doordat onderzoekers maar bij één BOF-project betrokken kunnen zijn. Dat zorgt er doorgaans voor dat alleen vakdidactici samen, vanuit verschillende domeinen, team kunnen vormen en dat is niet altijd optimaal.

Ik sluit me aan bij de beleidsaanbevelingen die door de AVL-werkgroep onderzoek geformuleerd zijn. Zo zou er bij de beoordeling van vakdidactisch onderzoek door de onderzoeksraad steeds de bonus voor interdisciplinair onderzoek moeten toegekend worden en zou er meer rekening moeten gehouden worden met de eigenheid van dit onderzoek. Zolang het vakdidactisch onderzoek aan de

KU Leuven nog in zijn kinderschoenen staat, zouden collega's uit een bepaalde vakdiscipline, die de stap willen zetten naar het vakdidactisch onderzoek, extra ondersteund moeten worden door middel van Startkredieten of Impulsfinanciering. In de context van de toekomstige educatieve masters kan meer de kaart getrokken worden van interdisciplinaire masterproeven, om studenten aan te trekken voor het vakdidactisch onderzoek en daar mogelijk in een doctoraat op verder te bouwen. Het vakdidactisch onderzoek zou ook meer in de kijker kunnen gezet worden, bijvoorbeeld op het onderzoeksportaal van de KU Leuven.